

فصل اول در بیان کلیات و مفاهیم

خلاصه مقالات

فرهنگ و تمدن ایران عصر ایلخانی
کتابخانه

به اهتمام: دکتر علیرضا خزائلی

خلاصه مقالات

کنگره

طرح احیای ربع رشیدی

و فرهنگ و تمدن ایران عصر ایلخانی

دانشگاه تبریز

اردیبهشت ماه ۱۳۸۴

قلعه‌ی رشیدی و ربع رشیدی دو مقوله‌ی متفاوت هستند

دکتر جواد شکاری نیری

دکتر محمود طاووسی

مقاله حاضر، حاصل یک تحقیق همه جانبه، بر اساس مطالعات متون تاریخی، سکه شناسی، بررسیهای دقیق میدانی باستان شناختی و بررسی نقشه‌های تاریخی و تصاویر هوایی سالهای مختلف است.

دست آوردهای مطالعاتی این پژوهش با آراء و نظراتی که تاکنون در مورد ربع رشیدی اظهار شده و شهرت یافته است متفاوت و با مندرجات برخی متون تاریخی منطبق است. قلعه‌ی رشیدیه توسط ایران شناسانی چون دونالد ویلبر به سال ۱۹۳۹ بازدید و مطالعه شده و برداشتهای اشتباه او و سایرین موجب شیوع یک خطای تاریخی شده است و آن تلقی قلعه‌ی رشیدیه به عنوان ربع است. افرادی چون شیلابلر و برژیت هافمن و دیگران نیز به تبع آن دچار خطا شده‌اند:

شیلابلر در مقاله‌ای به سال ۱۹۸۲ در مجله‌ی ایران و هافمن در رساله‌ای به سال ۲۰۰۰ راه ویلبر را طی کرده‌اند. گروه کثیری از محققان داخلی نیز از آنها تبعیت کرده و تنها انگشت شماری نظرات دیگری ارائه کرده‌اند که متأسفانه تاکنون چندان هم مورد توجه قرار نگرفته است.

نگارنده نیز ابتدا پایه‌های تحقیقاتی خود را بر اساس مطالعات دیگران استوار ساخته بود. اما پس از انجام مطالعات بیشتر و گسترده تر، بویژه مطالعات تاریخی و مطالعه دقیق کتابهای خواجه رشید الدین و انجام بررسیهای میدانی باستان شناختی و مطالعه نقشه‌های تاریخی، نتایج دیگری بدست آورد و به قطعیت رسید که قلعه‌ی رشیدیه در واقع از همان ابتدا نقش یک بنای دفاعی داشته است.

مطابق مندرجات تاریخ عالم آرای عباسی به سال ۱۰۲۰ و به دستور شاه عباس بازسازی و استحکام بخشی شده است که در این رویداد با تخریب بناهای دوره ایلخانی و قبرستانهای آن دوره قلعه‌ای برپا نموده اند تا در برابر سپاه عثمانی قد علم نماید.

استعمال مصالح ساختمانی در دل برجها بویژه برج بزرگ جنوبی و وجود سنگ قبرهای تاریخ دار با طرحها و نقوش متداول دوره ایلخانی در دل این برج گواه انکارناپذیری از رویداد فوق هستند. علاوه بر آنها وقفنامه ربع رشیدی نیز از دژهای باغهای رشید آباد سخن به میان آورده است.

نگارنده بر اساس نقشه‌های دقیق فتوگرامتری و برداشتهای زمینی و با کمک مطالعات و تصاویر هوایی طرح بازسازی قلعه رشیدیه را بدست آورده و نیز ثابت نمود که این مکان از همان ابتدا صرفاً یک بنای دفاعی بوده است. و محل ربع رشیدی را باید در مکان دیگری جستجو کرد.